COMERÇ, MERCATS I FIRES

Des de sempre, l'home ha dut a terme un intercanvi de béns, ja sigui per la necessitat d'adquirir uns productes inexistents a la seva àrea o bé pel simple desig de posseir objectes que li causen admiració.

La cova neolítica del cau d'en Calvet, situada al Montgrí, ens ensenya que ara fa uns 5.000 anys l'home va obtenir, a partir de l'intercanvi, falç de sílex per segar les seves terres i collars d'ornamentació per guarnir els seus cossos.

A partir del neolític, els excedents agraris en la producció varen permetre a un petit nombre de persones especialitzar-se progressivament en activitats no directament relacionades amb l'agricultura. D'aquesta manera varen aparèixer als poblats els primers artesans i mercaders que subministraven a la gran majoria de població camperola d'una localitat o d'una comarca un seguit de béns necessaris per al seu funcionament: terrisses, estris del camp, vestits...

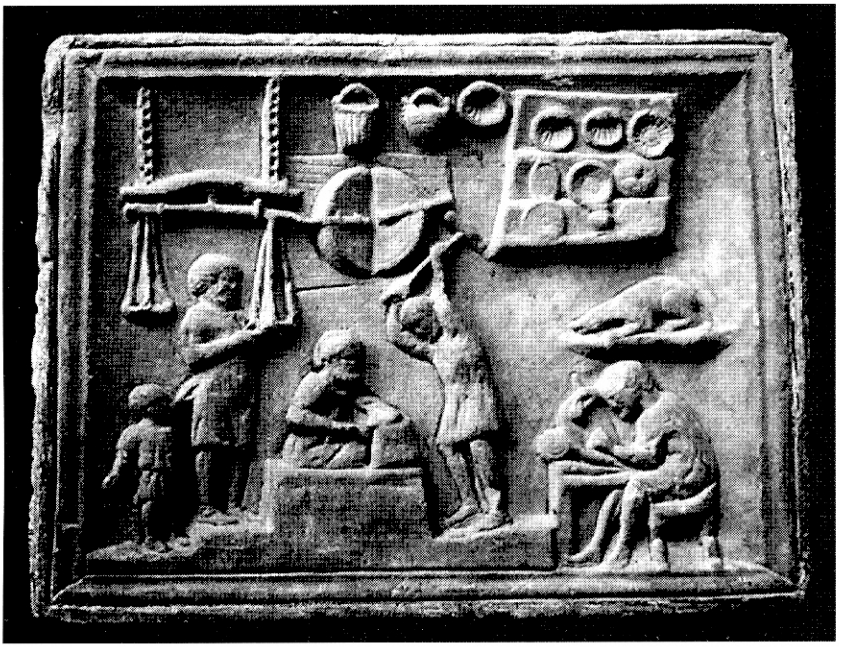
A l'època antiga observem com les poblacions importants disposen d'uns espais públics, llocs de reunió política i social però, sobretot, punts d'intercanvi. A Empúries poden observar-se clarament aquests espais: a la ciutat grega hi trobem l'*agora* i a la ciutat romana el *forum*. Les roderes dels carros a les portes de les dues ciutats són una prova ben palpable de les llargues corrues de gent de la comarca que acudien en aquests mercats tant per vendre els seus productes com per avituallar-se dels béns que els feien falta.

Depenent de la importància d'una ciutat, el mercat era més o menys important. Fixem-nos en el que es podia trobar a la Roma Imperial al segle II dC...

> *"Roma és el mercat universal del món. Les fruites de l'Índia i d'Aràbia són tan nombroses que podria creure's que tots els arbres d'aquells països varen ser desposseïts. Els teixits de Babilònia, les joies de la Barbàrie més llunyana arribaven a Roma amb gran quantitat i facilitat".*
>
> (Apuleu)

La majoria dels mercats, però, eren d'àmbit local o comarcal i no hi

arribaven les mercaderies llunyanes. Per aquest motiu varen aparèixer les fires enteses com un punt de trobada on confluïen béns d'origen geogràfic molt divers i que permetien als comerciants i als compradors l'aprovisionament d'uns productes que no es podien trobar generalment als mercats.

Relleu romà que representa una botiga de calderer. Museu Nacional de Nàpols.

Les fires es diferenciaven també per tenir una durada molt superior als mercats. Així, les grans fires de l'edat mitjana solien perllongar-se durant vint dies, mentre que els mercats solien tenir un dia de duració amb una periodicitat setmanal.

Veiem ara, un cop feta la diferenciació entre mercats i fires, quina ha estat la seva evolució al llarg del temps.

A l'antiguitat grega i romana, les fires solien celebrar-se a l'empara de les grans festes religioses supranacionals que com les d'Apol·lo a Delfos concentraven un gran nombre de poblacions diverses.

D'aquesta manera, mentre tenien lloc els actes religiosos, a les places públiques, les *agora* gregues o al *forum* romà, es realitzava la compra-venda de mercaderies i una activitat bancària dedicada al préstec de diners.

Al llarg del segle III dC, l'Imperi romà pateix una greu crisi a tots nivells que fa minvar el volum d'intercanvis a llarga distància. D'aquesta

manera disminueixen les fires i la societat sembla tancar-se al món en petites cèl·lules aïllades.

L'Occident europeu iniciarà de nou una etapa de progrés a partir del segle XI. Un progrés que vindrà de la mà de la pagesia, que amb la roturació de noves terres aconsegueix un augment de producció al camp.

Els pagesos porten a vendre els seus béns als mercats de les viles i pobles i l'existència d'aquest intercanvi inicial atrau els mercaders i comerciants. A poc a poc els mercats tornen a ser punts importants d'intercanvi.

Un cop recuperats els circuits comercials locals i comarcals, varen restablir-se les rutes del comerç internacional i amb aquestes varen renéixer les fires.

A Europa, les fires més importants de la cristianitat des dels segles XII al XV varen ser les de la Champagne. Aquesta regió es trobava al bell mig dels intercanvis que tenien lloc en aquells moments entre els dos pols econòmics més desenvolupats: el nord europeu amb un ric comerç de pells, fusta i draps, i la regió del nord d'Itàlia que concentrava el comerç de la seda i de les produccions mediterrànies.

> "*Aquí les mercaderies es venen tant malament que sembla impossible desfer-se'n, ja que n'hi ha una enorme abundància. El pebre no es ven bé. El gingebre val de 22 a 28 denaris, segons la seva qualitat. El safrà ha estat molt sol·licitat i es ven a 25 sous la lliura i per aquest motiu ja no en queda al mercat. La cera de Venècia val 23 denaris la lliura, la de Tunis 21 i mig. L'associat de Scoto gran mercader de Pistoia (prop de Florència, a Itàlia), té un gran lot d'articles i no aconsegueix liquidar-los. Està en negociacions per tractar d'enviar-los a Anglaterra*".
>
> (Notícies de les fires de la Champagne, segons el delegat d'una companyia italiana (1265). F. Espinosa: *Antología de textos históricos medievales*. Livraria Sá da Costa).

A les fires de la Champagne hi acudien no només comerciants i mercaders, sinó que era un lloc de trobada d'un gran nombre de banquers (que realitzaven préstecs), canvistes (atès el gran nombre de monedes existents a Europa en aquell moment)... Eren en definitiva el focus més important de l'economia.

La presència de prohoms i d'un nombre de població elevada a les fires va atraure també la presència de joglars, saltimbanquis i manifestacions folklòriques que donaven encara més una imatge de color a l'aiguabarreig cultural que es congregava en aquells punts.

A Catalunya, ja als segles XI i XII, hi detectem la presència de fires.

Fires que acaben estenent-se per bona part del territori català al llarg dels segles XIII i XIV, com és el cas de la Fira de Sant Andreu, privilegi que el rei Joan I concedí a la vila reial de Torroella l'any 1393. El gran nombre de fires a Catalunya és un reflex del progrés econòmic que vivia en aquell temps el Principat.

Les fires tradicionals varen començar a decaure a l'edat moderna. Al llarg dels segles XVI, XVII i XVIII, amb el desenvolupament d'un comerç internacional i amb la millora dels transports, va ser possible fer arribar amb regularitat qualsevol producte als grans mercats, per llunyans que fossin.

La societat industrial del segle XIX va crear una nova modalitat de fires: les **Exposicions Internacionals**, que tenien com a finalitat mostrar el progrés en la producció industrial dels països desenvolupats.

Fins a finals del segle XIX, Londres i París, capitals dels majors imperis colonials, varen alternar-se en l'organització d'aquestes exposicions.

La primera exposició de caràcter universal va ser oberta a Londres l'any 1851 i va tenir 17.062 expositors. Aquesta exposició havia de representar la unió del gènere humà mitjançant la indústria.

A Catalunya s'ha de destacar la celebració de l'Exposició Universal de Barcelona l'any 1888. Aquesta exposició ocupava uns 500.000 metres quadrats i per allotjar-la fou urbanitzada la Ciutadella de Barcelona.

L'any 1929 va tenir lloc l'Exposició Internacional de Barcelona, en la qual fou urbanitzada la muntanya de Montjuïc.

Cartell del l'Exposició Internacional de Barcelona de l'any 1929.

Les grans exposicions internacionals varen resultar al capdavalll poc rendibles, atès l'enorme cost que suposava la construcció de gegantesques instal·lacions i per les despeses inherents d'aquella mena de certàmens.

D'aquesta manera, a partir de la primera guerra mundial varen aparèixer les **Fires de Mostres** que consisteixen bàsicament en l'exposició periòdica, en llocs fixos, de mostres de productes, especialment els manufacturats.

Aquestes fires no són només exposicions de prestigi. A les fires de mostres s'hi exposen les darreres novetats d'un determinat sector productiu i el comprador pot efectuar-hi les seves comandes.

A casa nostra, la Fira Oficial i Internacional de Mostres de Barcelona va néixer l'any 1929. Actualment es porta a terme al recinte firal de Montjuïc, i durant l'any s'hi organitzen diferents salons monogràfics (de l'automòbil, nàutic, de la confecció, d'esports, sonimag, expoquímia...).

Les grans exposicions internacionals, però, no han desaparegut. Cada 6 anys té lloc una exposició d'aquest tipus amb una durada de 6 mesos. És de tots ben coneguda l'Exposició Internacional de Sevilla (l'Expo-92) realitzada l'any 1992 a Espanya.

Aquestes exposicions intenten aconseguir la projecció internacional del país organitzador. Cada pavelló agrupa un país i s'hi intenta representar allò més genuí: la cultura, els avenços tècnics i científics i tot allò que és digne de mostrar-se a la resta del món a fi d'estimular l'interès del públic.

Des dels primers intercanvis a la cova d'en Calvet fins a l'Exposició Internacional de Sevilla, l'home ha recorregut un llarg camí que li ha permès conèixer les darreres novetats mundials a qualsevol branca de la tècnica. Seria erroni, però, pensar que els mercats i les fires han estat només punts de trobada comercial. A les *agora* gregues, a les fires medievals i a les exposicions internacionals van tenir-hi lloc també uns intercanvis culturals i socials que al llarg de la història han permès el diàleg i el progrés de la humanitat.